

Заголовок книжки.

Дорогий друже!

Заголовок для книжки, наче прапор чи вінок на верху скінченої будівлі. Ти може ще й не починав книжки, а вже хочеш охристити її за-вдалегідь, щоб мати перед очима провідну думку. Буває часто, що т. зв. провідна думка кристалізується щойно під пером, коли постаті та події починають зарисовуватися перед очима автора, немов би були від нього незалежні, немов би жили власним життям. Кілько разів автор, скінчивши твір, зміняв давно придуманий заголовок!

Коли Ти маеш до нас довіря, залиши нам вибір заголовку. Видавець повинен би мати теж голос у цій справі; відомо, що через нецікавий заголовок не одна книжка дала себе випередити іншим — не таким цікавим і безвартним. В Америці не раз після кілька років невдачі якоїсь книжки називають її наново і вона оживає, наче та вдова, вдруге заміжня під іншим прізвищем.

Кажеш: заголовок повинен би відповідати змістові... Це правда, але що таке „зміст“ твору? Найбільші письменники часто зупинялися на самих прізвищах своїх героїв, немов би хотіли цим сказати, що індивідуальної історії якоїсь людини не слід узагальнювати. Тут не треба забувати, що ім'я і прізвище героя, коли воно вперше появляється на обгортці, нічим не промовляє до читача, хіба своєрідним добром зву-

ків, що розбуджують увагу. Коли ти зможеш створити тип або коли довкола твого героя все крутиться, то охристи його гарно і край. Кілько таких прізвищ заступило повістярам заголовки: Гаргантюя, Манон Леско, Памеля, Олівер Твіст, Давид Коперфільд, Клариса Гарльов, Рене, Пані Боварі, Салямбо, Рене Моперен, Обломов, Тарас Бульба, Анна Кареніна, Макс Гавеляр, Нільс Ліне, Жан Крістоф, Бебіт, Микола Джеря, Захар Беркут, Андрій Лаговський...

До звичайних імен і прізвищ якогось Гулівера, Дон Кіхота або Робінзона Крузо автори додавали не раз привабливе пояснення „подорожі” або „пригоди”, що у різні періоди розвитку літератури притягали читачів, обіцяючи їм незвичайні події.

Нема сумніву, що досвідчені видавці в осередках великого літературного руху стежать за настроями публіки, щоб їх використати в ефективних заголовках. Для англійців ніколи не старіється слово „подорож”, для французів ніколи „жінка” і „кохання”, для народів, що борються за національне визволення назва рідного краю. Коли йде про т. зв. загал себто масу, яка не відрізняє добрих письменників від романоробів, то для неї заголовок є єдиним орієнтаційним знаком, бо прізвище автора не грає ніякої ролі.

Кажеш: „Не хочу нічого сенсаційного, ні претенсіонального, ні занадто банального, а попросту якась одне чи двоє поетичних слів...”

Нічого більше? А чи ти знаєш, що легше написати сто поетичних слів, ніж одне або два? Читай поклики до громадянства і відозви; вони повні поетичних слів, а заголовок у них вічно

той самий. Ми задихаємо у сучасній добі від поетичних слів, і можна б призначити високу нагороду для когось, хто вигадав би двоє простих звичайних слів. Чи заголовки повістей Золі „Гроші”, „Праця” і „Правда” можна вважати за поетичні чи прозаїчні?

На слова приходять мода, як на жіночі капелюхи. Ось довкола нас раз-у-раз лунають „змагання”, „напрявні”, „здви”, „організація”, що мають електризувати всіх; — це сліпі патрони, що ніде не влучають.

Багато авторів свідомо оминають занадто сенсаційні заголовки, щоб не вражати „своїх” читачів із виробленим смаком. А не один і не здає собі справи, яке вражіння зробить заголовок на обгортці книжки. Кожний із нас знає з досвіду, що „оригінальний” заголовок зупинює наш погляд перед книгарською шибою довше, ніж інші „пересічні”. Та чи заголовки, які колись електризували нас і публіку, можна тепер наслідувати? „Еліксири чорта” Гофмана або „Чортиці” Д'Оревілі це не назви бульварних повістей, ані навіть такі, як „Три мушкетери” та „Останній могіканин”.

Пригадуєш собі, якими великими книгарськими успіхами були колись „Пів-дівичі” Прєво, „Небезпечний вік” Карін Міхаеліс, „Життя починається завтра” Гвідо Верони, „Мужчини волюють блондинки” Аніти Люз, хоч і не витримали конкуренції з такими, як „Тисяча й одна ніч”, „Декамерон”, „Манулеску — король вломників” і сотнями тих заголовків, які знайдеш у каталогах поруч прізвищ королів бульварного, сенсаційного та кримінального роману.

‘А наші „Довбуші”, „Кармелюки”, „Мість верховинця” не обіцяють сензації?’

Достоевський не лякається наслідувати заголовків кримінальних романів: „Злочин і кара”, „Беси” (як це перекласти!?), „Пригнічені і покривджені” мають той самий запах, що Гоголя „Мертві душі” і Толстого „Живий труп”.

Наші письменники не раз обіцяли заголовками зовсім щось інше, ніж давали у книжці. Чи Мирного „Повія” не пахне париськими закамарками, чи „Хмари” і „Над Чоринм Морем” не розбуджують уяви своєю поезією, чи „Чорна Рада” або „Боа констріктор” не обіцяє якоїсь кримінальної історії?

Коли перейдеш сотні заголовків, які тепер є вже синонімом архитворів, — Ти готов сказати, що великим письменникам не раз забракло уяви, коли скічнивши твір, мали його назвати. Не один із них квапився з рукописом до видавця і охрищував його будьяк, — не один носився із заголовком багато років, заки почав писати твір, звик до нього, і не хотів уже пізніше його змінити.

Найкращі заголовки мають тепер фільми. Можу тобі переслати десяток до вибору з таких, що йшли 15 років тому в Парижі та Лондоні. Їх власники не будуть вести процесу з українським автором. З еспанських, португальських і скандинавських катальогів можна теж покищо користати свобідно, коли уява автора така слаба, що написавши 20.000 слів прози не має вже сили вигадати ще два слова поетичні або розумні